

HALIMA XUDOYBERDIYEVANING “AYOL O‘TIB BORAR” SHE’RI TAHLILI

Xudoyberdiyeva Durdona Umrzoq qizi

Guliston davlat pedagogika instituti 1-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada hassos shoira Halima Xudoyberdiyeva hayoti va ijodiga nazar tashlanadi. Uning she’riyati, badiiyati mavzu va uslubiy jihatdan tahlil qilinadi, xususan, “Ayol o‘tib borar” she’rining badiiy mohiyati tahlil qilinib, uning ijtimoiy va adabiy ahamiyati ochib beriladi.

Kalit so‘zlar: Halima Xudoyberdiyeva, ayol, sevgi, matonat, lirika, ijodiy uslub, o‘zbek she’riyati.

Аннотация: В данной статье рассматривается жизнь и творчество чуткой поэтессы Халимы Худойбердиевой. Тематически и методологически анализируются ее поэзия и творчество, в частности, анализируется художественная сущность стихотворения “Приходит женщина”, раскрывается его общественное и литературное значение.

Ключевые слова: Халима Худойбердиева, женщина, любовь, упорство, лирика, творческий стиль, узбекская поэзия.

Annotation. This article looks at the life and work of sensitive poet Halima Khudoyberdiyeva. Her poetry and art are analyzed thematically and methodologically, in particular, the artistic essence of the poem “A Woman Passes By” is analyzed, and its social and literary significance is revealed.

Keywords. Halima Khudoyberdiyeva, woman, love, tenacity, lyrics, creative style, Uzbek poetry.

Boyovutning otash qalbli qizi Halima Xudoyberdiyeva 1947-yilda tavallud topgan. Juda kichiklik paytidanoq Sharof Rashidovning e’tiborini qozongan shoiraning ilk to‘plami talabalik yillarida “Ilk muhabbat” nomi ostida chop etiladi. Shundan so‘ng uning “Oq olmalar”, “Suyanch tog‘larim”, “Chaman”, “Issiq qor”, “Sadoqat”, “Muqaddas ayol”, “Bu

kunlarga yetganlar bor”, “Yuragimning og‘riq nuqtalari”, “Saylanma” kabi bir qator she‘riy to‘plamlari nashr etiladi. Shoirira uzoq yillar samarali qalam tebratadi. Uning o‘zigagina xos bo‘lgan uslubi, yo‘li bor edi. U o‘z she‘rlarida butun sharq ayollarining fikr-o‘ylarini jamlagan, xissiyotlarini kuylagan, desak xato bo‘lmaydi. Uning she‘rlarida haqiqiy o‘zbek ayolining qarashlari, ibo-hayosi, jasorati-yu qisman tortinchoqligi hatto rashki aks etadi. Halima Xudoyberdiyeva haqida sevimli shoiramiz Zulfiyaxonim shunday deydi: “His-tuyg‘u Halimada shu qadar yaxlit, shu qadar haqiqiy kattaki, ko‘zlarida oftob yonib, saraton kezadi qonida”.

Darhaqiqat, Halima Xudoyberdiyeva she‘riyat olamiga keskin, olovli so‘zlari bilan kirib keldi. Uning o‘ktam ovozi ayollar yuragidagi dard-u quvonch, hasrat va bardosh, muhabbat va nafratdan xabar berdi. U ijod yo‘liga Zulfiya, Uvaysiy, Anna Axmatova kabilarga havas qilarak kirib keldi va ularning safidan joy oldi.

Quyida shoiraning “Ayol o‘tib borar” she‘ri bilan tanishamiz.

Sen so‘rama, men ham aytmayin

Kuraklarim singanini qars.

Shovqin solma, men uyg‘otmayin,

Yuragimda yotar bir yo‘lbars.

Baland bir o‘t yongan ichimni

Men sovitib yashashim kerak.

O‘z-o‘zimga sarflab kuchimni,

Men ovutib yashashim kerak.

Ayol o‘tib borar sho‘x yurib,

Shamollarda soch yoygan ayol.

Ich-ichida yo‘lbars o‘kirib

*Sirdan mayin jilmaygan ayol!*¹

Ushbu she'r 4+5=9 tarzida turoqlangan va o'zbek she'riyatida keng tarqalgan barmoq tizimining sodda vaznida yozilgan. Misralar qat'iyatli, o'tkir jumlar bilan boyitilgan va birinchi qatoridan boshlab o'quvchi yoki tinglovchini o'ziga jalb qila oladi.

Adabiy ramzlar orasida *yo'lbars*, *burgut* va *ot* ulug'vorlik, ichki qudrat, shijoat belgisi hisoblanadi. Shu bois lirikada ushbu obrazlardan keng foydalaniladi. Bu ramzlardan erkak obrazlar uchun foydalanilsa, noodatiy tuyilmaydi, ammo ayol ushbu ramzlardan foydalanishi-g'ayrioddiy va etni jimirlatuvchi hodisa. Misralarni o'qiyotgan o'quvchi behosdan yo'lbars ruhiyatli ayolni tasavvur qiladi, uning shijoati, mag'rurligini xayol qiladi.

Bizning shoiramizning ham umri boshqa ziyoli qatlamlar kabi og'riqli kechadi. Sirdan muloyim va mayin ko'ringan yuz ifodasi ortida ne tug'yonlar jo'sh urayotgani kimsaga ma'lum bo'lmaydi. Shu bois she'rlarida biroz alam, biroz shiddat aks etadi.

"Sen so'rama, men ham aytmayin

Kuraklarim singanini qars..."

Kabi misralar shoiraaning qalbidagi mislsiz jarohatlar, og'riqlarning ifodasidir.

Ayollar cheksiz sabr-bardosh sohibalaridir. Joni mingga bo'linib ketsa ham yuzida tabassum bilan yashayveradilar. Dilidagilarni so'ramasa-aytmaydi, jarohatlari bilan kimsalarga yuk bo'lishni istamaydi, neki bo'lsa ichiga yutadi. Quyidagi misralar esa ushbu fikrimizning yaqqol dalili bo'la oladi:

"O'z-o'zimga sarflab kuchimni,

Men ovutib yashashim kerak..."

"O'z-o'zimga sarflab kuchimni" jumlasini rosmiyan o'zbek ayolining gaplari hisoblanadi. Shu zamongacha o'zbek ayoli alamini boshqa biridan olganini kim ko'ribdiki, bundan buyog'iga kim ko'radi?!

¹ Xudoyberdiyeva H. Tanlangan asarlar. - T. "Sharq" nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi bosh tahririyati, 2018. B.6

She’rning oxirgi misralarida “*shamollarda soch yoygan ayol*” jumlasida mavjud. Bu esa har qanday to’siq, hayot zarbalariga qarshi tik tura oladigan, o‘z fikri va qadamlari ortida sobit tura oladigan matonatli ayol demakdir.

She’rlar turli kayfiyat va jarayonlarda bitiladi. Shu bois o‘quvchi bir shoirning she’rlarida minglab holatlarni uchratadi. H.Xudoyberdiyevaning ham she’rlari shunday: ba’zan muhabbat bilan hayqirsa, ba’zan azob bilan nola chekadi. Ammo har qaysi misrasida ham faqat ungagina tegishli bo‘lgan qandaydir ruhiyat hukmronlik qiladi.

O‘zbekiston xalq shoirasi, “Qiyalib yashamoq-yozug‘im mening”,-deya “yuragida yo‘lbars o‘kirib” irod qilgan, hayot chorahalarida sinovlarga tik boqqan Halima Xudoyberdiyeva she’riyatimizning gultoji, ayollar qalbining kuylovchisi edi. O‘z xissiyotlarini qog‘ozga to‘kkan shoira butun ayollarning xissiyotlarini kuylab badiiy olamdan mustahkam o‘rin egalladi, she’rlarini abadiyga qalblarga muhladi...

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Xudoyberdiyeva H. Tanlangan asarlar.- T. “Sharq” nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi bosh tahririyati, 2018. B.6
2. Halima ruhoniyyati - Xalq so'zi. <https://xs.uz/uz/post/halima-ruhoniyyati>
3. Halima Xudoyberdiyeva. She’rlar & Eng qora ish,eng toza ish — bizning ishimiz... | Xurshid Davron kutubxonasi
4. <https://kh-davron.uz/yangiliklar/muborak-kin/halima-xudoyberdiyeva-eng-qora-isheng-toza-ish-bizning-ishimiz.html>
5. G.Eshniyozova. “Halima Xudoyberdiyeva she’riyatida qo‘llanilgan leksik birliklar”. SCIENTIFIC PROGRESS. www.scientificprogress.uz 527-529-betlar.
6. M.Xalova, F.Sadinov. “Yuragida yo‘lbars yotgan ijodkor” <https://worldlyjournals.com>